

Contemporary Conundrums

ערוך השולחן אורח חיים סימן שלח סעיף ח

ודע דעל פי מה שבארנו אולי יש ללמד איזה זכות על מה שבעוה"ר זה עשירות שנים שפשתה המספחת אצל החזנים שאוחזים בידיהם מזלג קטן של כסף או של עשת ברזל שקורין קאמע"ר טא"ן בעמדה לפני העמוד בשבתות וימים טובים והוא עשוי למען העמיד משקל הקול נגינה שנוטלין המזלג בין שיניהם ונשמע לאזניהם קול נגינה וע"י זה יודעים להעריך הנגינה והרי זהו ממש כלי שיר ועשוי לשיר ואין בידינו למחות באמרם שבלעדו א"א להם לנגן ובעונותינו הרבים הדור פרוץ וההמון מחזיקים בידם ולא לבד שאין ביכולת למחות אלא אף מי שירצה לצאת מבית הכנסת מפני זה מתעורר מחלוקת כידוע ואולי מפני שקול נגינתו אינה נשמעת רק מפה לאוזן ואינו אלא כרגע ותכליתו הוא בשביל שירת הפה שלא נאסרה מעולם אפשר שאינו בכלל כלי שיר שאסרו חכמים כמו שכתבנו על צפוף הפה שנותנין היד לתוך הפה ובהכרח ללמד זכות כי חלילה לומר שכלל ישראל יכשלו באיסור שבות ומה גם בעמדם בתפלה לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה [וגם במה שאומרים התיבות וכופלים ומשלשים ופורשים הנאטי"ן לפני העמוד למען יזמרו על פי חוקי הזמרה וכל יראי אלקים מצטערים בזה ואין בידם למחות כי ההמון פרוע ואין שומעין בזה לדברי חכמים באמרם שזהו אצלם עונג שבת ועונג יו"ט ואולי באמת אין איסור בזה וטוב לפני האלקים ימלט מזה ואנחנו ללמד זכות באנו על זרע קודש שתומי עינים ואולי מדאמרו חז"ל רק על שמע שמע משתקים אותו ש"מ דבשארי תיבות לית לך בה אם כופלים ומשלשים וגם על הנאטי"ן הפרוסים לפני העמוד אין לנו לומר בזה טעם איסור ברור ולכן הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין וכו']:

שו"ת אגרות משה חלק או"ח ב סימן כב

בדבר החזנים שכופלין תיבות ועינים באמצע הברכות עש"ק נחמו תשי"ט. מע"כ ידידי הנכבד מה"ר שלמה זלמן גליק שליט"א.

הנה בדבר החזנים שכופלין איזה תיבות בחזרת הש"ץ ודאי אין רוח חכמים נוחה מהם וכבר צוחו קמאי דקמן ולא הועילו והחזנים עושין את שלהם אף חזנים שומרי תורה. כי הפסק אין בזה כשרק החזירו עוד פעם ואמרו כסדר התפלה, דאם היה הפסק אף באם אחד לא נתכוין באיזה תיבות שודאי אף בהברכות שיוצאין גם בלא נתכוין טוב יותר קודם שאמר השם של החתימה לחזור ולומר ואם היה הפסק היה אסור כיון שיוצא גם בלא מתכוין. אבל הוא דוקא כשחוזר ואומר כסדרן, דאם הוא אומר לנגונוי שלא כסדר הברכה יש חשש הפסק, כמו שיש חזנים שאומרים בישמחו וקוראי עונג שבת וקדשתו שבת. ומסתבר שהוא הפסק. וכן יש שאומרים בברכת יוצר כי הוא לבדו פועל גבורות כי הוא לבדו עושה חדשות הוא הפסק כיון שאינו אומר כסדר הברכה. ולענין אם צריך לחזור לראש הברכה נראה לפום ריהטא שבאם יש פירוש להדברים שאומר כגון בכי הוא לבדו א"צ לחזור לראש. ואם יש פירוש שקר כגון ויתענגו מטובך שבת צריך לחזור לראש שהמטובך קאי על מטוב הקב"ה ולא על מטוב שבת. ואם אין פירוש כלל להדברים תליא אם לא היה במתכוין אלא על ידי רהיטות הנגינה אמר זה הוי זה רק כאיתקל מלוליה שא"צ לחזור, ואם בכוונה יסד לנגן כן, הוא כאומר בעלמא דברים אחרים שצריך לחזור.

ולכן לענין אם צריך להשתיק אם הוא באופן שאומר כסדרן כשחוזר אף שאין רוח חכמים נוחה מזה אין צריכין, דהא רק על מודים מודים משתקין מהטעם דמיחזי כשתי רשויות ולא מטעם שלא אמר כהנוסח שתיקנו חכמים, וכן במוסיף שבחים משתיקין מהטעם דגנאי הוא לו כדאיתא בברכות דף ל"ג משמע דבליכא טעם להשתיקם על מה שכפל והוסיף אף שאין זה בנוסח שתיקנו לנו אין משתקין אף שודאי אינו עושה כהוגן. וגם הא מפורש שם שגם כשהוא מגונה אין משתקין אם לא נראה כב' רשויות.

Contemporary Conundrums

שמש מרפא (רב ש.ר. הירש) או"ח ס' ד'

בענין ש"ץ שכופל תיבות בגלל הנגינה

לכבוד הרב וכו'

מע"כ פנה אלי בשאלה אם מותר לש"ץ לכפול את שם ה' או תיבות אחרות אם תוי הנגינה מצריכים זאת.

אתכבד להשיב כדהלן.

הדין שלא לכפול את שם ה' או שאר תיבות שתפלה מבואר בש"ע או"ח ס' ס"א ס"ט והנא מיוסד על גמרא ברכות ל"ג ע"ב ול"ד ע"א וסוכה נ"ג ע"ב שמשמעוהה היא ברורה באין ספק כלל.

החזרה על תיבות מסוימות [בק"ש ותפלה] בגלל תוי הנגינה נראתה במקדים רבים כדמיון המגונה ביותר של כפירה באחדות ה', ובכל המקרים יש לגנות נוהג זה כהתלוצצות בדברים העומדים ברומו של עולם. כל קהלה הרוצה להיקרא בשם קהלה יהודית והיא מחשיבה את התפילה לדבר מעולה יותר ממשחק קל-הדעת, בהכרח צריכה לא להרשות לבעל תפלה שלה לכפול תיבות בתפילתו. ואם איננו חוזר ממנהגו זה, חייבים לגרש אותו.

פראנקפארט א"מ [כ"ג אייר תר"ל] הרב הירש